

CZU: [342+341.1/.8]:211

**DECALOGUL – LEGE DIVINĂ UNIVERSALĂ FUNDAMENTALĂ:
REFLECȚII NORMATIV–DOCTRINARE ÎN DREPTUL INTERN ROMÂN ȘI
ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PUBLIC**

Andrei PETRE

Universitatea de Stat din Moldova

În acest articol relatăm despre Decalog ca despre o lege fundamentală. Cele 10 porunci sunt reflectate în dreptul intern, și anume – în dreptul constituțional. Totodată, ele sunt reflectate și în dreptul internațional public: crime de război, crime contra păcii, crime contra umanității, crime de agresiune, genocidul.

Deci, cele 10 porunci constituie baza dreptului constituțional, a dreptului civil, a dreptului penal.

Cuvinte-cheie: lege, drept constituțional, drept penal, decalog, crime, drept internațional, drept internațional public, dreptul familiei.

DECALOGUE – THE FUNDAMENTAL UNIVERSAL DIVINE LAW: THE DOCTRINAR–NORMATIVE REFLECTIONS IN DOMESTIC ROMANIAN LAW AND IN PUBLIC INTERNATIONAL LAW

In this article i have related about Decalogue as a fundamental law. The Ten Commandments are reflected in domestic law namely: in constitutional law, in family law, in criminal law.

Also the ten commandments are reflected in the international public law, war crimes, peace crimes, crimes against humanity, aggression crimes, genocide.

So the ten commandments are the basic of constitutional, civil and penal law.

Keywords: law, constitutional, law, decalogue, crimes, criminal law, domestic law, public international law, family law.

Introducere

În cele ce urmează, vom încerca să stabilim dacă există vreo legătură între cele zece porunci biblice și sfera dreptului. Altfel spus, dacă Decalogul are vreo influență asupra normelor juridice în vigoare. Interesantă în acest sens ni se pare următoarea afirmație: „În legislațiile primitive, Morala și Dreptul sunt adesea confundate, iar regulile de drept au mai mult aspectul unor precepte religioase” [1]. Această confuzie, operează ea oare numai în cazul „legislațiilor primitive” sau are cumva ecouri și în legislațiile moderne actuale? Pare destul de evident faptul că Morala și Religia își găsesc într-o oarecare măsură sublimată expresia în drept, dar putem oare merge până într-acolo încât să afirmăm că la baza Dreptului stau normele morale sau preceptele religioase?

„La începuturi, legea făcea parte din religie...” [2], dar în timp s-a produs „ruptura”: legea și-a căpătat domeniul ei propriu, depășind în multe locuri simplele comandamente și prescripțiile de natură religioasă. Însă, relația dintre lege și religie s-a păstrat, cea din urmă influențând-o pe prima în sensul că „prima formă de justificare a dreptății legilor este de natură religioasă. Legile societății sunt drepte pentru că sunt considerate ca pornind dintr-o revelație divină. Legiuitorul nu face în acest caz decât să se conformeze voinței morale divine atotputernice. În tradiția religiilor monoteiste Dumnezeu revelă omului legile fundamentale prin care acesta se poate elibera de păcatul originar” [3]. Și ce altceva reprezintă Decalogul dacă nu aceste legi fundamentale revelate omului de către divinitate?

Reflecții normativ–doctrinare ale Decalogului în dreptul intern român

Cele zece porunci sunt legate de numele lui Moise care „este unul dintre cei mai mari eroi ai omenirii: întemeietorul unei religii, părinte al unei nații, legiuitor, moralist, eliberator, cuceritor, profet și un slujitor al lui Dumnezeu” [4]. De fapt, Decalogul este pecetluirea unui legământ [5] între Moise, ca reprezentant al evreilor, și Yahwe (Dumnezeu): „Moise a stat acolo patruzeci de zile și patruzeci de nopți; și nici pâine n-a mâncat, nici apă n-a băut. Și a scris Moise pe table cuvintele legământului: cele zece porunci” (Vechiul Testament, Ieșirea, cap.XXXIV, 28-30) [6]. Deci, Decalogul este o „revelație divină directă” [7], un set de legi date credincioșilor de către însuși Dumnezeu. Suntem însă îndreptățiți să ne întrebăm: „Acest «eveniment» este oare fundamentul unui raport cu Legea ca prescripție venită de la o alteritate absolută și în mod unic imperioasă ?” [8].

Să presupunem că cele zece porunci vin chiar de la însuși Dumnezeu și nu sunt rezultatul creației umane. Care este atunci rolul lor, de ce divinitatea ne-a lăsat aceste comandamente și nu altele?! Răspunsul pare desul de simplu: natura umană coruptă și decăzută prin excelență – „Însuși Decalogul presupune natura umană coruptă, pentru că el interzice asasinatul, adulterul, violul” [9]. Aceste porunci se grefează pe tipologia umană prin excelență îndreptată spre păcat și încălcarea legii (în sensul ei religios), dar totodată capabilă de ispășire și reabilitare. De aici și termenul de „porunci” biblice (și nu de „legi”!): pentru că „Dumnezeu nu legiferează, ci El comandă” [10]. E o diferență, poate chiar o „ruptură”, între lege (care ține de stat) și poruncă (prin excelență divină). De aceea „originea Legii este „în afara” Legii” [11] și anume din aceste considerații de natură profund religioasă.

Cele zece porunci apar în Biblie în capitolul al V-lea al Deuteronomului; ele ar fi fost scrise pe două lespezi de piatră (cunoscute și sub denumirea de Tablele Legilor), fiind destinate poporului israelit.

Raportul dintre Decalog și dreptul constituțional. La o primă analiză am putea spune că ecoul poruncilor biblice nu apare în absolut nicio normă de nivel constituțional (așa cum apare, de pildă, în alte ramuri ale dreptului, în special în dreptul penal). Nimic mai fals. Un exemplu în acest sens îl constituie primele patru porunci. Ele ocupă un loc special în cadrul Decalogului, nu întâmplător fiind înscrise primele pe cele două (deja legendare) Table ale Legilor.

Cele dintâi porunci biblice vizează relația credincios-divinitate. Obligațiile minimale de natură religioasă pe care le incumbă creștinismul sunt clar definite în textele primelor patru porunci. Aceste porunci au legătură cu dreptul (constituțional, în special) numai la nivel principial, și asta deoarece „libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nicio formă” [12]. Acest text vine în completarea art.8 alin.(1) din Constituție care consfințește pluralismul în societatea românească drept „o condiție și o garanție a democrației constituționale”. Pluralismul, sub forma sa religioasă, reprezintă recunoașterea cultelor religioase, a libertății acestora și a posibilității de a se organiza „potrivit statutelor proprii, în condițiile legii” (art.29 alin.(3) din Constituție). Statul nu are numai obligația generală și negativă de a nu se amesteca în activitatea cultelor religioase, dar are și obligația pozitivă de a acorda sprijin cultelor (drepturi-creanță) în orice mod, „inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfelinate” (art.29 alin.(5) din Constituție).

Din interpretarea tuturor articolelor constituționale care fac referire la religie și, cu precădere, din interpretarea art.29 din Constituție rezultă în mod evident libertatea religioasă de care se bucură orice persoană, precum și egalitatea de poziție și tratament a tuturor cultelor. Acest lucru presupune cu necesitate laicitatea statului român. Există o religie dominantă – creștinismul (cu precădere, ortodoxia) – însă aceasta nu este declarată religie de stat sau religie națională, neavând deci o postură privilegiată față de restul religiilor. E foarte important acest lucru, pentru că cetățenii nu pot fi victimele discriminării pe motive religioase (art.4 din Constituție), ca formă specială a discriminării. Libertatea religiei nu este numai una formală, principială. Ea capătă valențe factice prin posibilitățile de exprimare a sa, așa cum sunt ele prevăzute enumerativ de art.30 din Constituție. Totodată, statul, garant al libertății religioase, „asigură libertatea învățământului religios, potrivit cerințelor fiecărui cult” (art.32 alin.(7) din Constituție). Potrivit aceluiași articol, „în școlile de stat, învățământul religios este organizat și garantat prin lege”. Vedem deci că, deși nu-și găsesc o reglementare în vreun text de lege, fiind norme cu conținut religios și nu norme de drept, primele patru porunci biblice capătă rezonanță tocmai în considerarea libertății religioase consfințite la nivel constituțional.

Se merge chiar mai departe, ajungându-se la protecția acestei libertăți prin norma penală prevăzută de articolul 318 din Codul penal – „Împiedicarea libertății cultelor”. Potrivit acestui articol, „împiedicarea sau tulburarea libertății de exercitare a vreunui cult religios, care este organizat și funcționează potrivit legii, se pedepsește cu închisoare de la 1 lună la 6 luni sau cu amendă”. Aceeași pedeapsă se va aplica și în cazul faptei „de a obliga o persoană, prin constrângere, să participe la serviciile religioase ale vreunui cult sau să îndeplinească un act religios legat de exercitarea unui cult” [13]. Aceste prime porunci ne interesează mai puțin, pentru că ele nu au dat naștere unor norme de drept. Totuși, o interpretare extensivă a poruncii a treia ar putea constitui un punct de plecare pentru apariția infracțiunilor contra demnității, prevăzute de articolele 205 și 206 din Codul penal (insulta și calomnia), dar numai după o trecere prealabilă a acestei porunci din planul religios al relației credincios-divinitate în cel social, dat de relația persoană-persoană. O interpretare similară a celei de-a patra porunci (deși poate părea absurdă) ne trimite pe tărâmul dreptului muncii, cu referire la acele norme din Codul muncii și din Constituție (art.38, art.39) care reglementează timpul de lucru și cel de odihnă, precum și sărbătorile legale (bună parte din ele fiind în fapt sărbători religioase creștine).

Tot la nivel constituțional întâlnim ecouri ale poruncilor biblice (porunca a șasea – „Să nu ucizi”) în art.22, care garantează dreptul la viață și la integritatea fizică și psihică a persoanei. Apărarea proprietății (cu precădere, cea privată), așa cum este ea prevăzută, garantată și ocrotită de textul constituțional (art.41, art.135), poate fi rezultatul unei interpretări extensive a poruncilor opt și zece.

O altă legătură (de data aceasta oarecum problematică) între religie și textul Constituției o reprezintă art.82 alin.(2) din Constituție care prevede că jurământul pe care trebuie să-l depună Președintele României (dar și prim-ministrul, miniștrii și membrii Guvernului, așa cum prevede art.103 din Constituție) se încheie cu formula de sorginte religioasă „Așa să-mi ajute Dumnezeu!”. Ce se întâmplă însă dacă una dintre persoanele enumerate mai sus are o altă religie? Care va fi calea de conciliere a libertății religioase cu obligativitatea rostirii acestui jurământ cu iz sacramental, care reprezintă totodată și momentul intrării persoanei respective în exercițiul mandatului? Considerăm că art.82 din Constituție, referitor la depunerea jurământului, trebuie interpretat în lumina prevederilor Codului de procedură penală (art.85, referitor la jurământul martorului). Astfel, referirea la divinitate din formula jurământului se schimbă potrivit credinței religioase a martorului (art.85 alin.(3) C.proc.pen.). Iată deci bogăția implicațiilor pe care le poate avea textul constituțional dacă este analizat din perspectiva relației cu textele Decalogului.

Raportul dintre Decalog și dreptul familiei. Analiza celei de-a cincea porunci biblice trimite la relația copil-părinți, relație înscrisă, din perspectivă juridică, în sfera de acțiune a dreptului familiei. Ce sens real are acel „**Cinsteste** pe tatăl tău și pe mama ta, ca bine să-ți fie și ție și mulți ani să trăiești pe pământ”, formă a imperativului, din începutul celei de-a cincea porunci? Înseamnă el numai obligația filială de a ne respecta părinții, obligația morală de a le respecta cuvântul, deciziile și sfaturile? Sau porunca a cincea are și o formă concretă, socială, de manifestare, adică obligația copilului de a face pentru părinții săi tot ceea ce au făcut și ei (sau chiar mai mult!) pentru creșterea și educarea sa?

Dacă supunem fraza unei analize din perspectiva dreptului familiei, vom percepe această poruncă biblică drept un îndemn către noi toți (pentru că toți am avut sau avem părinți, fie ei naturali ori adoptivi sau chiar (de ce nu?) părinți spirituali) de a-i ajuta, de a-i întreține pe toți cei „care se află în nevoie, neavând puțința unui câștig din muncă, din cauza incapacității de a munci” (art.86 alin.(2) din Codul familiei). Este practic vorba despre acea obligație pe care o avem față de rudele noastre, civile sau naturale, de a le întreține printr-un ajutor „în natură sau prin plata unei pensii în bani” (art.93 din Codul familiei).

Articolul 89 din Codul familiei stabilește ordinea în care se datorează întreținerea, în funcție de gradul de rudenie dintre cel care datorează întreținerea și cel îndreptățit să o primească. Astfel, „descendentul este obligat la întreținere înaintea ascendentului” (art.89 lit.b) din Codul familiei). Aceasta presupune că ori de câte ori părinții „se află în nevoie”, neavând posibilitatea să dobândească un câștig din munca proprie „din cauza incapacității de muncă”, copiii le datorează întreținere „potrivit cu nevoia celui care o cere și cu mijloacele celui ce urmează a o plăti” [14].

Textul poruncii biblice depășește totuși reglementările Codului familiei cu privire la obligația de întreținere. A-ți cinsti părinții este o obligație morală care începe în timpul vieții acestora, dar se perpetuează și după dispariția lor, concretizându-se în respectarea memoriei, a amintirii celor dispăruți. În dreptul familiei însă, „obligația de întreținere se stinge ...prin moartea debitorului sau a celui îndreptățit la pensia de întreținere” (art.95 din Codul familiei). Obligația de întreținere este reversul îndatoririlor părinților față de copiii lor minori, așa cum sunt ele prevăzute în Titlul III al Codului familiei. Este o obligație ce își trage seva dintr-o datorie morală, aceea de respect față de părinți și (de ce nu?), extrapolând, din respect față de înaintași (a se vedea religia Shinto, specifică Japoniei, unde nu există o divinitate propriu-zisă, ci o venerare exacerbată, un cult al strămoșilor).

Cinstindu-ți înaintașii (părinții), la rândul tău, când va veni vremea, te vei bucura de respectul și sprijinul urmașilor tăi. Acesta este adevăratul sens al celei de-a cincea porunci, text ce deschide seria poruncilor ce au drept conținut relațiile interumane, relațiile dintre indivizi, ca o concretizare și o continuare firească a primelor patru porunci biblice care trasează liniile generale ale relației individ-divinitate.

Raportul dintre Decalog și dreptul penal. Începând cu cea de-a șasea poruncă și continuând până la cea de-a noua inclusiv, avem de-a face cu texte scurte, concise, de natură pronunțat imperativă și pe care le putem întâlni cu ușurință în rândul articolelor din Codul penal.

„**Să nu ucizi**”. La prima vedere extrem de concisă, cea de-a șasea poruncă nu este totuși suficient de clară, de explicită. „Să nu ucizi” presupune să nu omori o altă persoană, un om, sau are o nuanță generică,

referindu-se la orice formă de viață? Dacă am supune această poruncă analizei stricte din punctul de vedere al adagiului juridic *ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus*, atunci am lua textul biblic drept un îndemn, o somație de a respecta orice formă de viață, fie ea umană, animală sau vegetală. Această accepțiune s-ar apropia foarte mult de concepția budistă asupra lumii, aceea că toate formele de viață, cât de neînsemnate ar părea, trebuie ocrotite și respectate. Totuși, acestei modalități de a vedea lucrurile îi opunem o idee ce stă la baza perpetuării vieții și a evoluției: **viața se hrănește numai cu viață**. Nu putem supraviețui fără a ne întreține propriile vieți cu altele, fie ele de natură animală sau vegetală.

Iată cum întreaga teză budistă a freneziei respectării vieții cade (cel puțin în aparență !). La fel se întâmplă și cu sensul generic al celei de-a șasea porunci; „să nu ucizi” se referă în primul rând la protejarea vieții persoanei, a omului și abia în subsidiar la viața plantei sau animalului care, oricum, direct sau indirect, vor fi sacrificate. Ideea este să nu se creeze un abuz, o „crimă de dragul crimei”, o „crimă gratuită” în sensul camusian al cuvântului.

Totuși, textul celei de-a șasea porunci este foarte vast în implicații, depășind cadrul strict al omuciderii, așa cum este ea prevăzută de articolele 174-179 din Codul penal. „Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate” de Constituție, prin art.22 alin.(1). Același articol, în alineatul (3), interzice pedeapsa cu moartea. Întrebarea care se pune este: dreptul de a trăi îl implică oare și pe acela de a muri? Există o libertate a omului de a-și alege clipa și felul morții? Înclinăm spre un răspuns afirmativ, deoarece este dreptul nostru să alegem moartea pentru că nu noi ne-am dorit viața. Viața ne-a fost impusă; nu ne-a întrebat nimeni dacă ne-o dorim sau nu, nu ne-a întrebat nimeni dacă vrem sau nu să ne naștem. Deci, atâta timp cât voința noastră nu a jucat niciun rol la apariția noastră în lume, măcar ca o reparație, ca o compensație, ea trebuie să se poată exprima liber cu privire la faptul dacă vrem sau nu să ne continuăm ființarea în lume. A trăi nu poate fi o obligație; a trăi este o opțiune, de aceea suicidul nu poate fi privit ca „act ce dovedește lipsa solidarității umane și sociale” [15]. Aceasta nu înseamnă însă o ridicare în slăvi și o propovăduire a sinuciderii; nicidecum. Este numai vorba de libertatea persoanei de a decide în legătură cu viața ei (mai ales din perspectiva eutanasiei care este practic o specie a sinuciderii).

„Să nu ucizi” nu se referă numai la persoana celuilalt, ci se referă și la propria persoană. Creștinismul incriminează astfel sinuciderea, depășind granițele dreptului penal care nu prevede sinuciderea ca pe o infracțiune (de altfel ar fi absurd; cum ar putea fi incriminată și deci pedepsită o astfel de „infracțiune”?). Dacă dreptul nu este interesat de individul izolat, ci numai de relația acestuia cu ceilalți, iată că religia își apropie omul tocmai prin acest interes față de individ ca singularitate, ca element unic, iar nu privit neapărat în contextul raporturilor sale cu semenii.

Ecourile celei de-a șasea porunci apar la nivelul Codului penal prin intermediul infracțiunilor de omor (art.174), omor calificat (art.175), omor deosebit de grav (art.176), pruncucidere (art.177), ucidere din culpă (art.178), determinarea sau înlesnirea sinuciderii (art.179). Toate cele șase articole ale Codului penal nu fac în fapt decât să nuanțeze porunca divină. Viața, în special cea umană, trebuie respectată, trebuie ocrotită pentru că este cea mai de preț valoare.

Problemele deosebite în analiza acestei porunci biblice sunt date de cuvinte-cheie, precum „sinuciderea” ori „eutanasia”. Se pune problema: ce anume ar trebui să aibă preeminență – respectul față de viață în general (deci și față de propria-ți viață) ori libertatea persoanei de a acționa conform crezurilor și conștiinței sale, atâta timp cât nu dăunează celorlalți? Mai mult decât în cazul sinuciderii, discuții interesante sunt alimentate de problematica eutanasiei. Apare aici dreptul individului la propria demnitate, dreptul său de a nu suferi inutil atunci când, științific vorbind, șansele de supraviețuire nu mai există.

O altă problemă controversată este dată de avort. Ca și infracțiune, provocarea ilegală a avortului o întâlnim în art.185 din Codul penal. Ce se întâmplă însă în situația în care avortul a fost provocat în mod legal? Se încalcă porunca biblică? Conform poziției Bisericii, avortul reprezintă un păcat, o încălcare a celei de-a șasea porunci, indiferent dacă, din punct de vedere juridic, a fost sau nu provocat legal. Discuțiile pe această temă, din ultimele zeci de ani, au ridicat problema existenței a două drepturi oarecum contrare: dreptul la viață al fătului și dreptul femeii de a dispune de propriul corp. Se poate vorbi totuși de un drept real la viață al fătului? În caz afirmativ, din ce moment al sarcinii? Din ce clipă devine produsul de concepție o persoană din punct de vedere juridic, dobândind drepturile și obligațiile corelative? Cum putem concilia aceste drepturi? Este întreruperea voluntară a sarcinii o crimă în sensul celei de-a șasea porunci? Care sunt condițiile pentru ca adagiul latin *infans conceptus pro nato habetur quotiens de commodis eius agitur* să opereze? Iată deci cât de complexă și bogată în nuanțe este analiza acestei a șasea porunci biblice.

„Să nu fii desfrânat”. Pentru a înțelege sensul celei de-a șaptea porunci, trebuie să clarificăm mai întâi înțelesul termenului „desfrânat”. Se referă el numai la o depășire a limitelor într-o anumită sferă sau are un înțeles generic, de rupere a echilibrului prin exces în orice activitate umană? Potrivit definiției consacrate de DEX (ediția 1996), desfrânat înseamnă „destrăbălat, corupt, depravat, imoral”. Și, cum legea (legea biblică!) nu distinge, nu trebuie să distingem nici noi. Astfel, cea de-a șaptea poruncă este un îndemn la echilibru, un îndemn la „calea de mijloc”, prin evitarea exceselor în orice domeniu.

Totuși, într-un înțeles subsidiar, porunca ar trimite la acele excese ce fac obiectul vieții intime a individului, a acelei vieți mult blamate de Biblie și de morala creștină, de „plăceri și desfrâu”. Deși libertatea vieții sexuale a făcut obiectul unei puternice mișcări în ultimii ani, raportând anumite succese din perspectiva recunoașterii și consacării ei la nivel legislativ (vezi țările vest-europene, în frunte cu Olanda – legiferarea relațiilor între persoanele de același sex, Franța – Pactul civil de solidaritate, și chiar România – abrogarea art.200 din Codul penal prin OUG nr.89/2001), ea trebuie totuși înscrisă în anumite limite bine determinate. Din perspectiva Codului penal român, aceste granițe sunt bine trasate prin incriminarea infracțiunilor privitoare la viața sexuală: violul (art.197), actul sexual cu un minor (art.198), seducția (art.199), perversiunea sexuală (art.201), corupția sexuală (art.202), incestul (art.203) și hărțuirea sexuală (art.203). La aceste infracțiuni se adaugă prostituția (art.328) și proxenetismul (art.329).

În materie de căsătorie, „să nu fi desfrânat” presupune respectul, loialitatea și fidelitatea între soți în cadrul vieții intime. În capitolul referitor la infracțiunile contra familiei, Codul penal, prin incriminarea unor infracțiuni precum bigamia (art.303) și adulterul (art.304), urmărește protejarea instituției familiei, atât de importantă la nivelul societății. Așa cum prevede art.304 din Codul penal, „fapta persoanei căsătorite de a avea relații sexuale afară de căsătorie se pedepsește cu închisoare de la o lună la 6 luni sau cu amendă”. Totuși, așa cum prevede alineatul 4 al aceluiași articol, proba adulterului este destul de dificil de realizat (ținându-se cont de măsurile de precauție pe care și le ia soțul vinovat), ea putându-se face „numai prin proces-verbal de constatare a infracțiunii flagrante sau prin scrisori care emană de la soțul vinovat”. Dacă fapta a fost comisă însă „după îndemnul sau încurajarea celui alt soț sau dacă viața conjugală era întreruptă în fapt și soții trăiau despărțiți, urmărirea penală nu poate începe” (art.304 alin.(6)).

Iată deci cum se concretizează, la nivelul normei penale, conținutul celei de-a șaptea porunci a Decalogului.

„Să nu furi”. Cu siguranță, cea mai clară dintre porunci, din perspectiva unei analize comparative cu o normă legală actuală, cea de-a opta poruncă biblică își găsește consacarea în art.208 din Cod penal – furtul. Furtul este prima infracțiune dintre cele enumerate ca fiind îndreptate împotriva patrimoniului. Potrivit definiției consacrate de Codul penal, furtul constă în „luarea unui bun mobil din posesia sau detenția altuia, fără consimțământul acestuia, în scopul de a și-l însuși pe nedrept”. Pedepsa pentru furtul în formă simplă este „închisoarea de la 1 la 12 ani”. Pe lângă furtul în formă simplă, art.209 din Codul penal – Furtul calificat – prezintă acele circumstanțe care agravează infracțiunea, calificând-o.

Subsecventă furtului este infracțiunea de tâlhărie, incriminată în art.211 din Codul penal, infracțiune complexă, având drept mobil furtul și drept mijloc de realizare „întrebuințarea de violențe sau amenințări, ori punerea victimei în stare de inconștiență sau neputință de a se apăra”.

Cum în cuprinsul Decalogului este incriminat furtul, cu atât mai mult se va incrimina și tâlhăria, chiar dacă între poruncile biblice aceasta nu figurează în mod expres.

„Să nu ridici mărturie mincinoasă împotriva aproapelui tău”. Printre infracțiunile care împiedică înfăptuirea justiției Codul penal prevede, în art.260, mărturia mincinoasă. Aceasta constă în „fapta martorului care într-o cauză penală, civilă, disciplinară sau în orice altă cauză în care se ascultă martori face afirmații mincinoase ori nu spune tot ce știe privitor la împrejurările esențiale asupra cărora a fost întreat”. Pedepsa este „închisoarea de la 1 la 5 ani”. Codul penal merge chiar mai departe decât textul celei de-a noua porunci, incriminând și încercarea de a determina mărturia mincinoasă (art.261 din Codul penal).

„Să nu poftesci nimic din ce este al aproapelui tău”. Cea din urmă poruncă biblică este foarte interesantă, pentru că nu mai vizează nici relația om-divinitate, nici raportul om-semeni, ci se adresează direct omului privit în individualitatea sa, în meschinăria dorințelor și poftelor ascunse, în proiecția stărilor sale subconștiente, afectiv-volitivă, ce fac obiectul psihanalizei. Această poruncă este, poate mai mult decât celelalte, un îndemn la înfrânare. Ea este foarte greu de respectat, pentru că nu are o reprezentare concretă, nu are un „obiect” bine determinat. Ceea ce aparține semenilor noștri (și deci ceea ce am putea „pofți”) poate fi o înfinitate de lucruri, o varietate de obiecte și, mai mult decât atât, o imensitate de stări și situații. Poți

„pofți” bunurile aproapelui tău, dar și fericirea lui, bogăția, frumusețea, viața împlinită și, de ce nu? (deși pare mai greu de crezut), durerea, suferința și nefericirea altuia.

Esența acestei porunci care nu se adresează faptelor, ci de data aceasta gândurilor, simțurilor și sufletului, este că fiecare dintre noi trebuie să fie mulțumit cu ceea ce are, să nu caute să-și însușească, nici măcar la nivel de dorință, ceea ce aparține altuia. Totuși, dacă nu „poftești” mai întâi la ceea ce vezi că are cel de lângă tine, cum ai putea ști ce îți dorești tu însuși? A pofți e totuna cu a dori, iar dorința este nu altceva decât conștientizarea unei nevoi, a unei insuficiențe individuale, chiar dacă uneori respectiva nevoie este preluată prin copiere de la semenii. Nu trăim rupți de lume, ci în contact nemijlocit cu semenii noștri. Progresul și situația celui de lângă noi sunt de cele mai multe ori un imbold, un motiv de emulație pentru noi. Ceea ce ne cere această poruncă este ca, mai mult decât a ne înfrâna propriile fapte, să ne controlăm și înfrânăm dorințele, căci ce este fapta dacă nu o dorință în curs de îndeplinire?

Omul este „periculos” pentru ceilalți pentru că este mai întâi periculos pentru sine. Atunci când unele dorințe devin fapte, se încalcă legea, fie ea cea omenească, fie ea cea divină. Această ultimă poruncă nu are corespunzător la nivelul vreunui text legal, pentru că ea nu privește omul în relația sa cu ceilalți, ci omul strict din perspectiva aspirațiilor și dorințelor sale neexteriorizate, lăuntrice.

Poruncile biblice sunt acel sistem de reguli a căror respectare ar asigura un minimum de stabilitate, de normalitate a relațiilor, în cadrul oricărei societăți, indiferent de timp, spațiu ori condiții. Cu alte cuvinte, Decalogul este un fel de ghid moral de sorginte religioasă, impus oamenilor și societăților din toate timpurile și indiferent de spațiul de viață. Dacă analizăm atent toate sistemele actuale de drept, vom vedea că viața, proprietatea, protecția familiei și echilibrul în toate celelalte relații dintre oameni sunt o constantă.

Valoarea deosebită a Decalogului rezidă tocmai în faptul că multe norme actuale de drept au la bază principiile promovate în aceste porunci, principii cu atât mai valoroase cu cât au o vechime de mii de ani. Ne aflăm în fața unui fundament juridic, social, religios și, nu în ultimul rând, filosofic, de o valoare incontestabilă, probată de însuși faptul dăinuirii atâtea și atâtea veacuri. Iată deci, dincolo de orice condiționare religioasă, cât de importante sunt pentru sfera dreptului aceste precepte milenare. Poate că în analiza noastră am împins uneori la extreme interpretarea anumitor prevederi legale ca provenind din comandamentele biblice, însă o anumită preeminență a poruncilor biblice față de legi (în sens juridic) trebuie recunoscută: „În comparație cu legea unei modernități care a golit-o de conținut, conservându-i numai forma de imperativ, comandamentul biblic ar fi acela al unei „iubiri care obligă”, implicând această dialectică singulară a autonomiei și a heteronomiei și acest surplomb permanent al Comandamentului divin asupra legilor umane” [16]. Dar relația dintre poruncile Decalogului și regulile zilelor noastre nu este numai una de anterioritate (din punct de vedere istoric), ci și una de întemeiere, de fundamentare, pentru că „deși legile sunt o convenție, o creație a oamenilor, ele își au originea în legea divină” [17], lege divină pe care o copiază în aspectele sale fundamentale și o transpun în normele pozitive existente. Nici nu ar putea sta altfel lucrurile, pentru că dacă legea ar fi un produs exclusiv omnesc, atunci (prin reducere la absurd) ar putea exista o normă (adoptată perfect legal din punct de vedere tehnic) care să legalizeze furtul, tâlhăria, crima etc. Deci, o anti-lege! Exemplul nostru, deși utopic, are totuși acoperire în fapt: amintim aici „dreptul nazist” care, procedural vorbind, întrunea caracteristicile unui sistem legislativ, chiar dacă din punct de vedere moral nu avea nicio îndreptățire.

Dar în ce rezidă până la urmă fundamentul dreptului sau, mai bine formulat, se poate găsi vreun răspuns la întrebarea: „Atârnă valoarea dreptului numai de faptul că el emană de la divinitate – fie chiar și de la înțelepciune, dacă nu de la voința divină – sau atârnă de ceva ce se impune însăși divinității” [18]? În cea de-a doua ipoteză, dacă dreptul și-ar trage seva din ceva ce s-ar impune chiar și divinității, ar însemna „a admite un criteriu al adevărului, distinct și superior divinității” [19], ceea ce „ar contrazice conceptul însuși al divinității, care e prin definiție supremul criteriu și puterea supremă” [20]. Deși legea este o creație pur omenească, ideea dreptului transcende capacitatea umană de înțelegere și creație. Dreptul vine de undeva de dincolo de noi, arătându-ni-se ca o necesitate pe care nu o putem cuprinde în cuvinte și nici ocoli. Altfel spus, „numai legea civilă singură joacă un rol salvator: ea dă normelor absolute venite de la Dumnezeu (Întreaga justiție vine de la Dumnezeu, el singur este sursa justiției, spune Manuscrisul de la Geneva) o formă omenească” [21]. Această „formă omenească” este legea, niciodată perfectă, dar mereu tinzând spre perfecțiune. Fiind copie a normelor absolute de origine divină, legea este în același timp o împușcare, o micșorare a acestora. Oamenii se schimbă, nevoile lor se schimbă, legea se schimbă. Cu toate acestea, un lucru rămâne neschimbat: „Cele zece porunci constituie temelia tuturor (sau aproape tuturor) sistemelor juridice ale destinului și condiției umane” [22].

Reflecții normativ-doctrinare ale Decalogului în dreptul internațional public

Infracțiunile internaționale se pot clasifica după mai multe criterii. Cel mai important criteriu de clasificare a infracțiunilor este cel al valorilor ocrotite. Din acest punct de vedere, infracțiunile internaționale se divid în *crime internaționale* și *delicte internaționale*. Crimele internaționale sunt denumite uneori infracțiuni internaționale prin natură, iar delicturile internaționale sunt denumite infracțiuni convenționale [23].

Crimele internaționale sunt infracțiuni ce reprezintă prin gravitatea lor un grav pericol pentru bazele coabitării națiunilor și statelor. Ele sunt fapte care aduc atingere unor obligații internaționale esențiale.

Pentru prima dată termenul „crimă internațională” a fost utilizat în Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg, conform căruia acestea se împărțeau în trei categorii:

- crime de război;
- crime împotriva umanității;
- crime contra păcii.

Crimele de război, datorită gradului uriaș de pericol pentru existența statelor și a populațiilor, au fost scoase în afara legii și, pentru a împiedica și descuraja comiterea lor, a fost creată o instituție juridică nouă – răspunderea internațională a statelor și persoanelor vinovate de comiterea a astfel de crime [24].

La data de 24 aprilie 1863, președintele american Lincoln proclamă „Manualul de instrucțiuni al armatei americane”, conform căruia legea marțială era aplicabilă pe teritoriile ocupate de armată atât la ocupați, cât și la ocupanți, reprimând atât „crimele de război” cât și pe cele de drept comun. Se naște în acest fel noțiunea „crime de război”, o noțiune fundamentală care avea să fie mult schimbată și dezvoltată în secolul XX, devenind un pilon de bază al Dreptului Penal Internațional actual [25].

Crimele de război constituie o categorie importantă de fapte penale prin care se încalcă în mod grav regulile stabilite prin tratate internaționale sau cu caracter umanitar referitoare la modul de desfășurare a conflictului armat și la protecția anumitor categorii de persoane și de bunuri în cadrul acestuia.

Crimele de război sunt condamnabile pe temeuri morale, etice sau religioase, întrucât ele constituie încălcări ale normelor legale, au drept rezultat lezarea celor nevinovați și neprotejați, duc la degradarea scopurilor și principiilor beligeranților, sunt cauza slăbirii disciplinei propriilor forțe militare, afectează relațiile cu alte state și pot cauza represalii din partea oponenților.

Termenul „crimă de război” este o expresie care desemnează încălcarea normelor de purtare a războiului de către orice persoană sau persoane, militare sau civile.

În articolul 6 al Statutului Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg crimele de război se definesc ca fiind sfidări grave ale legilor și obiceiurilor războiului. Aceste violări cuprind, fără a fi limitate, asasinatul, relele tratamente sau deportările de civili pentru munci forțate, sau în orice scop, a populației civile în teritoriile ocupate, asasinarea sau relele tratamente ale prizonierilor de război sau ale persoanelor aflate pe mare, executarea de ostatici, jefuirea bunurilor publice sau private, distrugerea fără motiv a orașelor și satelor sau devastarea care nu este justificată de necesitățile militare.

Analiza actelor incriminate în Statut este inspirată din instrumente anterioare privitoare la legile și obiceiurile războiului, respectiv Convențiile de la Haga din 1907 și Convențiile de la Geneva din 1929.

Elementul de noutate care este adus prin Statut este extinderea sferei noțiunii „criminal de război” și asupra persoanelor civile, chiar dacă acestea nu participă la acțiuni militare. Această extindere rezultă din incriminarea deportărilor pentru munci forțate sau în alte scopuri, care pot fi săvârșite mai ales de persoanele investite cu exercițiul autorității publice statale.

Sfera crimelor de război a fost extinsă considerabil prin Convențiile de la Geneva din 1949 și prin Protocolul adițional 1 la aceste Convenții din 1977.

În Convenții se precizează că în conflictele armate sunt interzise oricând și oriunde luarea de ostatici, execuțiile fără judecată, tortura și orice tratament crud și dezonorant [26].

De asemenea, Convențiile prevăd, în mod categoric, obligația statelor de a urmări și a pedepsi persoanele care se fac vinovate de comiterea crimelor de război.

Pornind de la principii general recunoscute în materie de incriminare și jurisdicție în privința crimelor de război, Convențiile de la Geneva au stabilit obligația statelor de a adopta legislația necesară pentru pedepsirea infracțiunilor grave pe care le prevăd, de a căuta persoanele vinovate și de a le deferi tribunalelor lor indiferent de naționalitate, potrivit principiului represiunii universale [27].

Primul protocol de la Geneva, din 1977, privind protecția victimelor în conflictele armate internaționale, stabilește următoarele fapte ca fiind infracțiuni grave: îndreptarea atacurilor împotriva populației civile;

lansarea de atacuri nediscriminatorii, afectând populația civilă sau bunurile sale; atacarea instalațiilor ce conțin forțe periculoase (baraje, hidrocentrale, centrale electrice nucleare etc.); atacarea localităților neapărate și a zonelor demilitarizate; atacarea unei persoane scoase din luptă; folosirea cu perfidie a emblemelor și semnelor Crucii Roșii [28].

Scopul Protocolului 1 din 1927 nu este de a înlocui sistemul represiv al Convențiilor din 1949, ci de a-l dezvolta și consolida. Protocolul proclamă ca infracțiuni grave actele definite ca atare de Convențiile de la Geneva, la care adaugă noi infracțiuni grave, extinzându-le la alte categorii de persoane și bunuri.

Deși nu reprezintă un maximum dorit, Protocolul I de la Geneva din 1977 constituie un compromis satisfăcător, crimele de război ocupând un loc distinct în dreptul internațional umanitar.

Participanții la Conferința internațională pentru apărarea victimelor războiului, care a avut loc la Geneva în septembrie 1993, în declarația finală, și-au exprimat dorința de a obține tragerea la răspundere a tuturor persoanelor vinovate de săvârșirea crimelor de război.

Crimele contra umanității au fost definite pentru prima oară în Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg.

Conform articolului 6 al Statutului, constituie crime contra umanității: asasinatul, exterminarea, sclavia, deportarea și orice act inuman comis împotriva populației civile înainte sau în timpul războiului, precum și persecuțiile pe motive politice, rasiale sau religioase, indiferent dacă încalcă sau nu legea internă a țării unde au fost comise.

Crimele contra umanității, asemenea celorlalte crime internaționale, pot fi comise de organele unui stat sau de persoane particulare în timp de pace sau de război [29].

Reglementările convenționale ulterioare adoptării statutelor tribunalelor militare internaționale de după cel de-al Doilea Război Mondial au operat o separare netă a crimelor contra umanității de crimele de război.

Din studierea conținutului textelor diverselor convenții sau a altor instrumente politico-juridice internaționale rezultă că fac parte din categoria crimelor contra umanității următoarele fapte: omorul intenționat, exterminările, punerea în sclavie sau obligarea la muncă forțată, deportările sau transferurile forțate ale populației civile, expulzarea, persecutarea pe motive politice, rasiale, religioase și etnice, deportarea, inclusiv curățarea sau epurarea etnică, orice alte acte inumane comise împotriva oricărei populații civile (tortura, violul, prostituția forțată, lipsirea de libertate etc.), genocidul, apartheidul, practica sistematică a disparițiilor forțate.

Totodată, Adunarea Generală a ONU, prin Rezoluția nr.1653 (XVI) din 1961, a incriminat folosirea armelor nucleare și termonucleare, considerându-le crime contra umanității.

Unele dintre faptele care se încadrează în categoria crimelor contra umanității figurează și printre infracțiunile clasice de drept comun (omorul, tortura, violul, prostituția, lipsirea ilegală de libertate, obligarea la muncă forțată etc.).

Crimele contra umanității se deosebesc, însă, de infracțiunile de drept comun prin trăsături proprii, în special prin gravitatea deosebită, caracterul de masă și mobilul săvârșirii lor.

Gravitatea deosebită a crimelor contra umanității este exprimată de împrejurarea că în această categorie se încadrează fapte prin care se aduc importante atingeri vieții, integrității corporale, fizice sau mintale – valori supreme ale ființei umane, într-un mod care poate pune în pericol existența biologică a mai multor persoane, precum și de împrejurarea că faptele de natura crimelor contra umanității se comit în baza unor planuri concrete, ele constituind acțiuni premeditate.

Caracterul de masă al crimelor contra umanității se manifestă prin numărul mare de victime pe care le produc, asemenea crime fiind îndreptate împotriva populației civile ca atare, nu a unor indivizi izolați, fie că lezarea privește o masă amorfă de indivizi, fie că se referă la anumite grupuri în baza unor criterii precise care le delimitează de populația civilă în general.

Mobilul săvârșirii crimelor contra umanității, exprimat în sentimentul, interesul sau orice alt resort de natură subiectivă care determină sau incită autorul faptei să acționeze, constituie de asemenea un criteriu esențial pentru existența unor asemenea infracțiuni grave.

În cazul unor asemenea crime, mobilul îl constituie, de regulă, o politică deliberată și urmărită consecvent pentru reprimarea, persecutarea sau exterminarea unor grupuri de oameni, fie pentru că acestea ar constitui un pericol actual sau potențial pentru cei ce inițiază asemenea fapte ori le săvârșesc, fie că sunt expresia unor convingeri de natură ideologică, etnică sau religioasă ale autorilor sau inspiratorilor unor fapte de această natură.

La incriminarea concretă a unor fapte de categoria crimelor contra umanității, una sau alta dintre trăsăturile care le caracterizează (gravitatea deosebită, caracterul de masă și mobilul săvârșirii) poate să prevaleze, dar, de regulă, ele trebuie să fie întrunite cumulativ.

Dintre crimele contra umanității cea mai gravă este crima de genocid [30]. Ca urmare a gravității pe care o prezintă, aceasta este reglementată distinct de celelalte crime contra umanității [31].

Termenul „genocid” provine de la grecescul *genos*, care înseamnă rasă și de la latinescul *cide*, care înseamnă a ucide.

Istoria a consemnat și continuă să consemneze numeroase acțiuni de exterminare fizică, biologică sau culturală, întreprinse împotriva unor colectivități umane, sub diferite motivații, pe întreaga hartă a lumii.

În perspectiva istorică, primele victime ale genocidului sunt indigenii celor două Americi și ai Africii. Sub seducătorul paravan al introducerii progresului și dezvoltării economice, construirea de șosele, piste de aerodrom, instalare de sonde și conducte petroliere, sunt uciși sau alungați sute de mii de băștinași, pentru a-i deposeda de terenurile deținute [32].

Începutul secolului XX este pătat de sângele armenilor vărsat în cursul, probabil, celor mai oribile crime în masă din istoria omenirii de până atunci, între anii 1915 și 1918 căzând victime un milion de membri ai populației armenice. Victimele au fost ucise în cadrul unor operațiuni ale forțelor militare turce întreprinse asupra așezărilor locuite de armeni [33].

În 1932 – 1933, peste 6 milioane de ucraineni au murit ca urmare a „foamei artificiale” impuse de guvernul sovietic, iar în timpul celui de-al Doilea Război Mondial au fost deportate în Siberia peste un milion de persoane, de naționalități diferite, dintre care peste o jumătate au pierit.

Evaluarea finală a acțiunilor de exterminare în masă din considerente naționale, etnice, religioase sau de rasă practicate de nazismul german a oferit un tablou zguduitor. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, prin acte de genocid, naziștii au exterminat peste 12 milioane – evrei, ruși, polonezi, țigani, cehi, slovaci.

Istoria cunoaște alte multe cazuri de genocid. Cu titlu de informare putem exemplifica cazul R.P. Chineze, unde în anii 1950-1951 au fost masacrați aproximativ 3 milioane de țărani bogați și latifundiari, iar în perioada revoluției culturale din această țară din anii 1966-1975 au devenit victime aproximativ 850 mii de persoane. În anii 1965 - 1966, în Indonezia au devenit victime un milion de comuniști și chinezi, până la 3 milioane de victime, în Kampuchea în perioada 1975-1979. Cele mai tragice evenimente recente sunt cunoscute în Iugoslavia și Rwanda.

Desigur, lista omuciderilor colective și a motivațiilor acestora este extrem de întinsă și greu determinabilă, dar datele sumare aduse ilustrează faptul că reprimarea în masă a fost și continuă să rămână un fenomen la scară internațională, cu grave și irecuperabile daune de ordin social, politic, economic, cultural, juridic și că tocmai aceste consecințe obligă o reacție colectivă a statelor pentru prevenirea și combaterea acestui flagel.

Noțiunea de genocid a fost propusă pentru prima dată de Raphael Lemkin, în 1933, care a înaintat către Conferința internațională pentru unificarea dreptului penal o propunere prin care solicită ca distrugerea colectivelor rasiale, religioase, etnice etc. să fie considerată crimă. Totodată, se arată că genocidul poate să nu consistă numai în distrugerea imediată a unui grup, ci și într-un plan de anihilare, susținându-se ideea că pedepsirea acestor fapte trebuie să constituie o problemă de interes internațional.

Primul document oficial în care se incriminează genocidul este Statutul Tribunalului Militar de la Nürnberg, care încadrează în categoria crimelor contra umanității persecuțiile pe motive politice, rasiale sau religioase, fapte de natura genocidului, fără a se menționa în mod expres că acestea ar constitui crime de genocid.

În lucrările Tribunalului de la Nürnberg s-a susținut că inculpații au recurs la acte de genocid, deliberat și sistematic, cu scopul de a distruge anumite rase sau grupuri naționale rasiale sau religioase, referindu-se în mod concret la exterminarea poporului evreu și a țiganilor, dar și la alte forme aplicate în Iugoslavia, populației din Țările de Jos și Norvegia, precum și locuitorilor negermani din Alsacia și Lorena.

Tribunalul de la Nürnberg a condamnat pe inculpați numai pentru crimele contra păcii și crimele de război. Crima de genocid figura în cadrul hotărârii date de Tribunal, inclusă fiind la conținutul primelor două categorii de crime. Concepția Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg lega, astfel, genocidul numai de starea de război, actele de genocid săvârșite în timp de pace neavând o bază juridică clară pentru a fi sancționate.

Exterminarea milioane de evrei și a altor membri ai unor grupuri naționale, etnice și religioase în timpul Holocaustului nazist a determinat adoptarea Convenției cu privire la genocid, care scoate această crimă în afara legii [34].

Inițiativa și elaborarea Convenției cu privire la prevenirea și reprimarea crimei de genocid a fost determinată de conștientizarea pericolului, pe care îl reprezintă genocidul și impactul acestuia asupra relațiilor internaționale.

Textul Convenției cu privire la prevenirea și reprimarea crimei de genocid a fost adoptat la cea de-a treia sesiune de la înființarea ONU, de Adunarea Generală, la 9 decembrie 1948.

Potrivit Convenției, părțile contractante confirmă că genocidul, fie că este comis în timp de pace sau în timp de război, este o crimă de drept internațional, pe care ele se angajează să o prevină și să o pedepsească (art.1).

Conform art.2 al Convenției, genocidul se referă la oricare dintre actele de mai jos, comise cu intenția de a distruge, în totalitate sau în parte, un grup național, etnic, rasial sau religios, cum ar fi:

- omorârea membrilor unui grup;
- atingerea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor unui grup;
- supunerea intenționată a grupului la condiții de existență care antrenează distrugerea fizică totală sau parțială;
- măsuri care vizează scăderea natalității în sânul grupului;
- transferarea forțată a copiilor dintr-un grup în altul.

Convenția incriminează nu doar genocidul, ca pe o crimă internațională, ci și următoarele acte:

- înțelegerea în vederea comiterii genocidului;
- incitarea directă și publică la comiterea genocidului;
- tentativa de genocid;
- complicitatea la genocid.

Sub aspectul laturii subiective, infracțiunea se realizează numai cu intenție directă și vizează ca scop distrugerea unui grup și nu doar a unui sau a mai multor indivizi care sunt accidental membri ai grupului. Acțiunea împotriva membrilor individuali ai grupului este mijlocul folosit pentru a realiza obiectivul infracțional împotriva grupului în sine, care este o entitate distinctă.

Intenția de a distruge grupul trebuie să vizeze distrugerea totală sau parțială a acestuia, infracțiunea realizându-se și în situația distrugerii, cel puțin, a unei părți din grup. Nu este necesară obținerea rezultatelor – distrugerea unui grup, ci este suficient să se fi comis oricare dintre actele incriminate în Convenție, cu intenția de a distruge totală sau parțială [35].

Printre prevederile Convenției, este de menționat și respingerea doctrinei „actului de stat”, întrucât prin articolul 4 se prevede că persoanele care au comis acte de genocid vor fi pedepsite indiferent că sunt conducători, funcționari sau particulari.

De asemenea, Convenția obligă statele-părți contractante de a lua măsuri legislative necesare pentru a asigura aplicarea prevederilor convenționale pe teritoriul lor, să prevadă în legislația lor sancțiuni penale eficiente și să pedepsească pe cei vinovați de această crimă.

Conform noului Cod penal al Republicii Moldova, infracțiunea de genocid se pedepsește cu închisoarea de la 16 la 25 de ani sau cu detențiunea pe viață (art.135).

Persoanele acuzate de genocid vor fi trimise în fața tribunalelor competente ale statului pe al cărui teritoriu a fost comis actul sau în fața Curții Internaționale de Justiție, care va fi competentă numai față de statele care au recunoscut competența sa.

Prin urmare, s-a statuat o jurisdicție dublă: una națională și alta internațională, prevăzându-se, printr-o Rezoluție separată a Adunării Generale a ONU din 1948, necesitatea creării unui organ jurisdicțional internațional.

Actele de genocid nu vor fi considerate crime politice, părțile contractante angajându-se în acest caz să acorde extrădarea conform legislației lor și tratatelor în vigoare.

Făcând o analiză a actelor de genocid cuprinse în Convenție, observăm că nu sunt acoperite toate mijloacele și modalitățile de a distruge intenționat un grup uman.

Unele discuții au avut loc în legătură cu genocidul cultural, susținându-se că fapte cum ar fi suprimarea sau limitarea folosirii limbii ori a exprimării culturale, estomparea caracterelor sau a trăsăturilor specifice, distrugerea sistematică a arhivelor, a obiectivelor de valoare artistică sau istorică ale grupului sunt tot atât de grave ca și genocidul de ordin fizic.

Articolul 319 din noul Cod penal al Republicii Moldova (intitulat „Încălcarea gravă a dreptului internațional umanitar în timpul conflictelor armate”) de asemenea incriminează două categorii de crime descrise mai sus.

Datorită gradului de pericol ridicat pe care îl prezintă, crimele de război și crimele contra umanității au fost declarate imprescriptibile. Aceasta presupune că făptuitorii lor pot fi urmăriți și judecați oricând, indiferent de timpul scurs de la comiterea acestora.

Crimele contra păcii, adesea denumite și *crime de agresiune*, au fost definite pentru prima dată de Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg. Conform articolului 6, lit.a, din Statut, constituie crime contra păcii:

- plănuirea, pregătirea, dezlănțuirea sau purtarea unui război de agresiune, sau a unui război cu violarea tratatelor, a garanțiilor sau a acordurilor internaționale;
- participarea la un plan premeditat sau un complot pentru săvârșirea actelor menționate mai sus.

Carta ONU proclamă principiul neagresiunii ca principiu fundamental al dreptului internațional. Articolul 2 pct.4 din Cartă dispune: „Toți membrii Organizației se vor abține în relațiile lor internaționale de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea ei, fie împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite”.

Un moment de referință în consacrarea existenței principiului neagresiunii îl constituie Pactul Ligii Națiunilor (1919), care a limitat dreptul tradițional al statelor de a porni război. În caz de survenire a unui diferend între membrii Ligii, aceștia erau obligați să-i caute rezolvare prin mijloace pașnice. Și numai în caz de imposibilitate de a parveni la o soluție pașnică ele puteau recurge la război. Pactul mai prevedea și aplicarea de sancțiuni față de statul vinovat de încălcarea acestei restricții.

Primul act internațional cu caracter multilateral care cuprinde interdicția războiului de agresiune a fost Pactul general de renunțare la război ca instrument al politicii naționale a statelor (denumit și *Pactul Briand-Kellogg*), încheiat la Paris la 27 august 1928. Articolul 1 al Pactului stabilește: „Înaltele Părți Contractante declară în mod solemn în numele popoarelor lor că ele condamnă recurgerea la război pentru reglementarea diferendelor internaționale și renunță la acesta în calitate de instrument al politicii naționale în relațiile lor mutuale”. Articolul 2 prevede obligațiunea ce incumbă părților Pactului de a reglementa toate diferendele și conflictele dintre acestea, indiferent de natura sau originea lor, numai prin mijloace pașnice.

Principiul neagresiunii a fost dezvoltat și interpretat ulterior în astfel de acte internaționale, ca: Declarația privind principiile de drept internațional ale relațiilor prietenești și de cooperare între state, în conformitate cu Carta Națiunilor Unite, aprobată prin Rezoluția nr. 2625 a Adunării Generale a ONU din 24 octombrie 1970; Definiția agresiunii, adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția nr.3314 din 14 decembrie 1974; Actul final al CSCE din 1975 și Declarația privind sporirea eficacității principiului renunțării la amenințarea cu forța sau la aplicarea ei în relațiile internaționale, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 18 noiembrie 1987.

Conform documentelor sus-numite, sunt interzise:

- ✓ orice acțiuni ce reprezintă o amenințare cu forța sau aplicarea directă sau indirectă a forței împotriva altui stat;
- ✓ aplicarea forței sau amenințarea cu forța în scopul încălcării frontierelor internaționale ale altui stat sau în scopul soluționării diferendelor internaționale, inclusiv a diferendelor teritoriale și a problemelor legate de frontierele de stat sau în scopul încălcării liniilor de demarcație internațională, inclusiv a liniilor de armistițiu;
- ✓ represaliile cu aplicarea forței armate; din categoria acțiunilor interzise face parte și așa-numita „blocada pașnică”, adică blocarea porturilor sau coastelor altui stat, în condiții de pace, cu ajutorul forțelor armate;
- ✓ organizarea sau sprijinirea organizării pe teritoriul unui stat a forțelor neregulate sau a altor bande înarmate, inclusiv a bandelor de mercenari;
- ✓ organizarea, instigarea, acordarea de asistență sau participarea la acțiunile de război civil sau teroriste pe teritoriul altui stat sau tolerarea activităților organizate în limitele propriului teritoriu și îndreptate spre comiterea unor asemenea acte, inclusiv când actele amintite sunt legate de amenințarea cu forța sau de aplicarea ei;
- ✓ ocuparea militară a teritoriului altui stat prin aplicarea forței cu încălcarea prevederilor Cartei ONU;
- ✓ achizițiile teritoriale străine obținute ca rezultat al amenințării cu forța sau al aplicării ei;
- ✓ acțiunile forțate ce au drept scop privarea popoarelor de dreptul la autodeterminare, libertate și independență.

Pentru a pătrunde în esența principiului neagresiunii, iar în mod implicit și pentru aplicarea acestuia în relațiile internaționale, prezintă importanță precizarea noțiunilor de *forță* și, respectiv, *amenințarea cu forță*.

Noțiunea de forță cuprinde, întâi de toate, războiul de agresiune, calificat de dreptul internațional drept crimă contra păcii. În conformitate cu definiția agresiunii, adoptată de Adunarea Generală a ONU, prin aceasta se înțelege „folosirea forței armate de către un stat împotriva suveranității, integrității teritoriale sau independenței politice ale altui stat sau în orice altă manieră incompatibilă cu Carta Națiunilor Unite, după cum se prevede în prezenta definiție” (art.1).

Definiția agresiunii din 1974 enumera un cerc larg de acțiuni care sunt calificate drept acte de agresiune, indiferent dacă a fost sau nu făcută declarația de război:

- invadarea sau atacarea teritoriului unui stat de către forțele armate ale altui stat, sau orice ocupație militară, chiar temporară, rezultată dintr-o astfel de invazie sau un astfel de atac, sau orice anexare, prin folosirea forței, a teritoriului altui stat sau a unei părți din teritoriul său;
- bombardarea de către forțele armate ale unui stat a teritoriului altui stat sau folosirea oricăror arme de către un stat împotriva teritoriului altui stat;
- blocada navală a porturilor sau coastelor unui stat de către forțele armate ale altui stat;
- atacarea de către forțele armate ale unui stat a forțelor armate terestre, navale sau aeriene ale altui stat sau a marinei ori aviației civile ale acestuia;
- folosirea forțelor armate ale unui stat, care sunt staționate pe teritoriul altui stat, cu acordul acestuia, contrar condițiilor prevăzute în acord sau orice prelungire a șederii acestor forțe armate pe teritoriul statului după expirarea acordului;
- fapta unui stat de a admite ca teritoriul său, pe care l-a pus la dispoziția altui stat, să fie folosit de către acesta din urmă pentru a comite un act de agresiune împotriva unui stat terț;
- trimiterea de către un stat sau în numele său de bande sau grupuri înarmate, de forțe neregulate sau de mercenari pentru a se deda la acte de violență împotriva altui stat, de o gravitate asemănătoare cu a actelor enumerate mai sus sau faptul de a se angaja, în mod substanțial, în astfel de acțiuni (art.3).

Din cele expuse rezultă că în calitate atât de subiect, cât și de obiect al agresiunii pot fi statele*. *Folosirea forței armate împotriva formațiunilor nestatale* nu poate fi considerată ca atare. Deși definiția agresiunii adoptată de ONU face o enumerare destul de largă a actelor de agresiune, ea nu este exhaustivă. Se precizează că Consiliul de Securitate al ONU mai poate califica și alte acte de agresiune în conformitate cu dispozițiile Cartei (art.4).

O prevedere importantă a definiției agresiunii este că ea caracterizează războiul de agresiune drept „o crimă împotriva păcii internaționale”, care atrage răspunderea internațională a celui vinovat de comiterea ei (art.5 pct.2). Definiția mai precizează că niciun considerent, de orice natură ar fi el – politică, economică, militară sau alta – nu poate justifica agresiunea (art.5 pct.1).**

Principiul neagresiunii cuprinde și interdicția propagandei de război, după care am putut reține și calitatea unei norme distincte de drept internațional. În Declarația privind principiile de drept internațional din 1970 se stipulează: „În conformitate cu scopurile și principiile Națiunilor Unite, statele sunt obligate să se abțină de la propaganda războaielor de agresiune”. Acest fapt a fost confirmat și prin Declarația Adunării Generale a ONU din 18 noiembrie 1987. Norma amintită presupune că statele în persoana autorităților lor sunt obligate să nu admită propaganda de război; mai mult decât atât, statele sunt obligate să întreprindă măsuri care ar exclude efectuarea propagandei de război de către persoanele particulare, organizații etc.

De la principiul neagresiunii, dreptul internațional admite trei excepții când se poate recurge la forță în relațiile internaționale.

- *În caz de autoapărare*, potrivit art.51 din Carta ONU, când un stat devine victima unui act de agresiune din partea altui stat. După cum se arată în art.51 din Carta ONU, statele sunt în drept să-și exercite dreptul de autoapărare individuală sau colectivă în cazul în care se produce un atac armat, „până când Consiliul de Securitate nu va lua măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale”;

* Potrivit definiției agresiunii din anul 1974, art.1 lit.b), termenul „stat” include, după caz, și conceptul „grup de state”.

** Prevederea în cauză reia conținutul dispoziției art.3 comun celor trei Convenții de la Londra din 3-5 iulie 1933. Aceste Convenții au constituit prima încercare de a defini noțiunea de agresiune în dreptul internațional, însă cu o arie limitată de valabilitate, pe motiv că la ele au participat, în total, doar 12 state din Europa.

• În situația popoarelor care luptă pentru independență (împotriva dominației străine). Expresie a dreptului la autodeterminare, popoarele au posibilitatea să folosească forța armată pentru a-și apăra ființa națională și în scopul de a se elibera de dominația străină. Acest drept a fost consacrat în mai multe acte internaționale, dintre care în mod special distingem Declarația privind acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale, adoptată prin Rezoluția nr.1514 (XV) a Adunării Generale a ONU, la 14 decembrie 1960;

• În cazul aplicării măsurilor de constrângere stabilite de Consiliul de Securitate al ONU, în conformitate cu dispozițiile capitolului VII din Cartă. Potrivit articolelor 41 și 42 din capitolul VII, atunci când Consiliul de Securitate constată existența unei amenințări împotriva păcii, a unei încălcări a păcii sau a unui act de agresiune, el poate adopta măsuri de constrângere care nu implică folosirea forței armate (întreruperea totală sau parțială a relațiilor economice și a comunicațiilor feroviare, maritime, aeriene, poștale, telegrafice, prin radio și a altor mijloace de comunicație, precum și ruperea relațiilor diplomatice) și măsuri de constrângere cu folosirea forței armate (demonstrații, măsuri de blocadă și alte operațiuni executate de forțe aeriene, maritime sau terestre ale membrilor Națiunilor Unite).

Printre crimele date în competența Curții Penale Internaționale, Statutul de la Roma încriminează și agresiunea. Deoarece până astăzi nu există un instrument juridic internațional care să definească agresiunea, Conferința diplomatică de la Roma a recurs la o suspendare a competenței Curții, până la adoptarea unei definiții unanim recunoscute de majoritatea statelor.

În **concluzie**, Decalogul este fundamentul care stă la baza tuturor legilor umanității. Din cele relatate am dedus legătura dintre Decalog și legile civile atât în planul legii fundamentale, cât și la nivelul legilor penale sau civile. Extensibilitatea efectelor juridice ale Decalogului se constată atât pe plan intern, cât și în materia Dreptului Internațional Public. Pornind de la concepția „Nihil Sine Deo”, concluzionăm că legile umanității sunt grefate pe Legea Divină, iar Dumnezeu constituie punctul de plecare în elaborarea tuturor legilor. Decalogul este expresia voinței divine care sugerează Binele Suprem și Moralitatea Superioară ce trebuie să se regăsească în legile umanității.

Referințe:

- HAMANGIU, C., ROSETTI-BĂLĂNESCU, I., BĂICOIANU, Al. *Tratat de drept civil român*. București: All, 1996, p.4.
- DEACONESCU, I. *Retorică (Introducere în oratoria greacă și latină)*. București: Europa, 1996, p.70.
- BUȘE, I. *Filosofie, Note de curs*. Cluj: „Fundatia Alfa”, 2001, p.166.
- CRAIOVAN, I. *Introducere în filosofia dreptului*. București: All Beck, 1998, p.12.
- KERNBACH, V. *Dicționar de mitologie generală*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, p.40.
- Biblia*. București: Editura Institutului biblic și de misiune al Bisericii ortodoxe române, 1982, p.107.
- CRAIOVAN, I. *Op. cit.*, p.13
- BILLIER, J.- C., MARYIOLI, A. *Histoire de la philosophie du droit*. Paris: Armand Colin, 2001, p.89.
- DĂNIȘOR, Gh. *Filosofia dreptului*. Craiova: Universitaria, 2003, p.74.
- BILLIER, J.C., MARYIOLI, A. *Op. cit.*, p. 90.
- Ibidem.
- Constituția României, art.29 alin.(1).
- Codul penal, art.318 alin.(2).
- Codul familiei, art.94 alin.(1).
- DOGARU, I., DĂNIȘOR, D.C. *Drepturile omului și libertățile publice*. București: Europa, 1998, p.90.
- LACOCQUE, A., RICOEUR, P. *Penser la Bible*. Paris: Le Seuil, 1998, p.103.
- DEACONESCU, I. *Op. cit.*, p.72.
- Giorgio Del Vecchio. *Lecții de filosofie juridică*. București: Grupul Drago Print, p.327.
- Ibidem.
- Ibidem.
- BILLIER, J.- C., MARYIOLI, A. *Op. cit.*, p.112.
- CRAIOVAN, I. *Introducere în filosofia dreptului*. București: All Beck, 1998, p.13; a se vedea și Philippe Malaurie. *Antologia gândirii juridice*. București: Humanitas, p.15.
- PIVNICERU, M.M. *Răspunderea penală în dreptul internațional*. Iași: Polirom, 1990, p.80.
- CLOȘCĂ, I., SUCEAVĂ, I. *Tratat de drepturile omului*. București: Europa Nova, 1995, p.230.
- DAVID, E. *Principes de droit des conflits armes*. Bruxelles: Bruylant, 1994, p.490.
- Dicționar diplomatic*. București: Editura Politică, 1979, p.313.
- GEAMĂNU, G. *Drept Internațional Public*. Vol.II. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1983, p.551.

28. NICIU, M.I. *Drept Internațional Public*. Arad: Servosat, 1999, p.135.
29. MIHĂILĂ, M. *Elemente de drept internațional public și privat*. București: All Beck, 2001, p.173.
30. Kriangsak Kittichaisaree. Hohorary Visiting Fellow, University of New South Wales School of Law. *International criminal law*. Oxford, 2002, p.85-126.
31. DIACONESCU, Gh. *Genocidul*. București: Editura Militară, 1-991, p.113-115.
32. LEPSIUS, J. *Archives du genocide des Armeniens*. Fayard, 1986, p.25-45.
33. Leo Kuper. *The Prevention of Genocide*. Yale University Press, New Haven and London, 1985, p.148-150.
34. BUERGENTHAL, T., WEBER, R. *Drept internațional al dreptului omului*. București: All, 1996, p. 43.
35. PIVNICERU, M.M. *Op.cit.*, p.104.

Date despre autor:

Andrei PETRE, doctorand, Școala doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: piotrand921@gmail.com

Prezentat la 29.08.2018